

Rapport från Ordfronten

av Jacob Hirdwall

Med anledning av Socialdemokraternas Rådslag för kulturen i Riksdagen den 21 november 2008.

I HÖST HAR JAG VARIT MED OM ETT ORDKRIG. Det blev för mig tydligt att det finns krafter i vårt samhälle som systematiskt ägnar sig åt att stjäla språket för att göra det omöjligt att tala om andra värden än de ekonomiskt mätbara.

Den 21 augusti i år startade jag tillsammans med skådespelaren Jonas Kruse och regissören och Stina Oscarson samt dramatiker Erik Uddenberg den obundna kulturtankesmedjan Det Osynliga. Organisationen startades i frustration över avsaknaden av en kulturpolitisk diskussion värd namnet i Sverige. Vi publicerade i samarbete med Teaterförbundet boken "Det Osynliga – Teaterförbundets guide till kulturpolitiken" och startade en hemsida: www.detosynliga.se

Sedan maj 2007 har vi även spelat monologen "Det Osynliga" på ett trettiotal platser runt om i Sverige och även i Tammerfors och i Köpenhamn. Under november har föreställningen spelats i Första kammarsalen i Riksdagen och på Orienteatern som del av presentationen av Skuggutredningen som vi har ett nära samarbete med. Vi har även publicerat debattartiklar, bland annat kulturuppropet "En talande tystnad" i Dagens Nyheter 21 aug som ett trettiotal scenkonstnärer undertecknade och som blev startskottet för ett livligt samtal om kultur i press, tv och debattforum.

Tankesmedjans arbete har t ex handlat om att formulera tankar kring konstens värde, det som vi valt att benämna vårt lands gemensamma *andliga infrastruktur*. Vi har fokuserat på den ideologiska dimensionen eftersom vi upplever starkt att den vanligtvis gör förlorad i diskussioner som fastnar i kronor och ören. Vi har bland annat sagt följande:

"Konsten måste vara fri. Konst ska inte lyda under några mål, inte ens goda. Konstens enda mål är att skapa god konst.

En förutsättning för konstens frihet är marknadsbefrielse.

Vi bör betrakta konsten som en illojal samhällspelare, och inse illojalitetens nödvändighet för att hålla samhället levande.

Konsten bör vara en källa ur vilken de styrande hämtar tankar bortom den pragmatism som politiken alltid riskerar att fångas i.

Varje människa måste ges möjlighet att möta alla former av konst. Förmågan att välja konst som annat än ytlig förströelse är beroende av att vi en gång getts möjlighet att lära oss dess språk.”

Det här är kontroversiella åsikter idag.

Liberala tankesmedjor och ledarskribenter på högerkanten - och en förbannad växthusentreprenör med egen blogg i dagspressen - har inte varit sena med sina sågningar. Samma dag som vi startade tankesmedjan Det Osynliga dömdes vi ut på ledarplats av Svenska Dagbladet som politiskt okunniga, ”Politiska haverister” hette det. Inom teatern är vi vana vid tuffa recensioner men de brukar i regel komma dagen *efter* premiär. Någon hade tydligen redan bestämt sig. Frågan vi ställde oss var ”varför är det så hotfullt att tala om gemenskaper idag”?

Det vanligaste liberala argumentet mot statligt understödd konst är att marknadens villkor borde gälla även på konstens område. Det håller jag inte med om men det har ändå varit en ståndpunkt jag kunnat respektera. Döm om min förvåning när samma krafter, när marknaden inte längre fungerade, plötsligt förde fram det självklara i att staten skall gå in och rädda storbanker som håller på att gå omkull istället för att låta marknaden rensa bort livsodugliga företag.

När aktierna är i fara då duger den kollektiva tanken trots allt.

Varför har vi privatiserat vinsterna och socialiserat förlusterna i Sverige idag? Det döljer sig en annan verklighet bortom den liberala retoriken, något Osynligt.

Det har verkligen varit en lärorik höst.

Den 21 augusti publicerade vi debattartikeln ”En talande tystnad” i Dagens Nyheter där vi skrev bland annat skrev:

”Alliansen bedriver en aktiv kulturpolitik. Strategin är passivitet. Man går och väntar på Den stora kulturutredningen som skall vara klar vid årsskiftet och som sedan ska ut på remiss. Det tar tid. Oppositionen rullar också tummarna. Under tiden förfaller svenska kulturinstitutioner. Och det är precis det som är meningen.”

”Vi lever i en tid som intresserar sig för ytan, förpackningen. Men vi som arbetar med innehållet är djupt oroade över att regeringen sätter en för låg prislapp på det som utgör demokratis grund: kulturen, det fria ordet. Folkbildningstanken med teatern som en fortbildningskurs i att vara människa är det få politiker som värnar i dag: de kanske vill men vet inte riktigt hur. Det saknas en vokabulär, ett språk.

I ett samhälle som präglas av mätbarhet - allt ska kunna mätas i kronor - så är det inte så lätt att tala om de värden som är svåra att mäta nationalekonomiskt, de immateriella värdena. Ändå är det just de värdena - som man skulle kunna benämna ett lands andliga infrastruktur

- som utgör en av ett lands verkligt stora tillgångar.

Det är de andliga värdena som gör att det kan uppstå en nationell samling när ett passagerarfartyg sjunker på väg över Östersjön eller när en stor våg långt borta sköljer bort allt i sin väg: Hur ska empati och medkänsla mätas i kronor och ören? Det går inte. De måste mätas på annan riktningsskala. Kulturarbetare och politiker måste ta ett gemensamt ansvar för att skapa ett språk för att benämna dessa immateriella värden. Det vi inte kan benämna har en tendens att "inte finnas". Det behövs känsliga mätinstrument för att uppfatta denna del av vår verklighet."

Efter att ha mött människor över hela Sverige som sett Jonas Kruse framföra den kulturpolitiska monologen "Det Osynliga" så har jag förstått vikten av att benämna de osynliga strukturer som finns i vårt samhälle. Det största hotet mot demokratin i ett fungerande demokratiskt samhälle är medborgarnas självrensning: vem skapar den?

Vilken industri lever av våra rädslor att inte platsa och passa in? Varför vill den marknaden till varje pris undvika ett samtal om värdet av gemenskaper i ett modernt samhälle? Varför är det för många så provocerande att ställa frågan: "Är vi ett land eller en galleria?"

Vi måste slå vakt om ett språk för att kunna hävda oss i den här bataljen och jag tror att nästa val kommer att vinnas av den som lyckas vinna tolkningsföreträde.

Tankesmedjan Det Osynligas bidrag, boken "Parlören - en ordbok för immateriella värden" kommer att publiceras i februari 2009. Det är en ordbok till vilken vi nu samlar nya ord som skall göra det möjligare att tala om kulturens immateriella värden.

Vi hittar på egna glosor, till exempel: *Informationsutbränningsprocess* – Att man får så mycket information att man söker förenkling för att stå ut.

Fler ord som söker förklaring, nyansering, omdefiniering:

Kulturinvestering, Motsägelsefullhetsstyrka, Andlig ekonomi, Värdekonsistens, Mottaglighetspotential, Drömrums, Möjlighetshorisont, Empativolymp, Värdekonserverativ, Vardagsanomali, Livsstilsalfabetism...

Allmännyttan i betydelsen Public service: tack Mona Sahlin för det bidraget!

Vi vill återta stulna ord. Vi vill omdefiniera förvanskade bilder och uttryck. Vi vill skapa egna ord för att göra det möjligt att tala om immateriella värden i en materiell värld.

Tack, för Ordet.